

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ КУЛЬТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ СУЧАСНОСТІ

Голубенко А. С., Кушнарєнко Г. Ю., Коновалєнко К. Д.
Наук. керівн. – Рєдько О. Я., Дроздова О. В., Д. О. Коновалєнко

*Комунальний заклад охорони здоров'я
Харківський медичний коледж №2*

Постановка проблеми. Останні десятиріччя людська цивілізація перебуває у стані постійної кризи, що охопила майже всі сфери існування людини. Серед значних кризових явищ науковці виділяють основний – це інтенсивний та хаотичний розвиток суспільства, що являється основним модулятором негативних факторів, які в свою чергу спричиняють неможливість вирішення проблем, що виникають. Поки наука намагається розібратись з проблемними питаннями, суспільство робить крок вперед і вирішення вже потребують, нові, зовсім інші питання. Академічна наука не встигає за розвитком суспільства і не має змоги надати роз'яснення що до шляхів подолання кризи. Нажаль, українське суспільство не є виключенням не дивлячись на різні державні та міжнародні програми, що направлені на стабілізацію та розвиток, уникнути кризових явищ не вдається, тим більш, що вони виникли, ще за часів Радянського союзу і супроводжують українське суспільство до сьогодні. Достатньо стрімкий розвиток викликає постійну зміну ціннісних орієнтирів та вимог, і цей фактор негативно відображується на рівні духовності суспільства. Проблема сучасної людини полягає в неможливості швидкого переосмислення та перелаштування на новий лад, а це викликає непорозуміння, апатію, фрустрацію, а в деяких випадках часткову або повну деградацію, що супроводжується зниженням рівня культури та духовності. Так ситуація значно призупиняє можливості впровадження позитивних для суспільства програм, і в тому числі програм, що стосуються реалізації гендерної політики. Окрім того, в сучасному світі більшість науковців взагалі не бачать можливості розглядати гендерні питання в рамках такого поняття як «духовність», що автоматично призводить до хибного сприйняття явищ пов'язаних з гендерними питаннями.

Мета роботи полягає в дослідженні етапів розвитку суспільства та виявленні основних негативних факторів, що знижують рівень духовності та стають перепонами на шляху подолання гендерних стереотипів та провадження гендерної політики.

Виклад основного матеріалу. Державна гендерна політика – це діяльність державних інституцій, спрямована на здійснення (безпосередньо або опосередковано) та гарантування рівних прав, свобод і можливостей для жінок і чоловіків, утвердження гендерної демократії, так визначає це поняття Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків». Треба зауважити, що реалізація тих чи інших державних програм в першу чергу залежить від ступеня готовності суспільства сприйняти ті зміни, які відбудуться внаслідок впровадження цих програм та від ступеню їх необхідності. Нажаль, не завжди, суспільство, цілком та повністю, готове сприйняти сучасні програми, які вимагають трансформації соціокультурних норм, які існують в суспільстві. Ступінь готовності сприйняття змін залежить від рівня розвитку суспільства, від морально-культурних норм, що визначають ціннісні орієнтири. Одним словом, залежить від рівня духовності суспільства - чим більш духовно розвинене суспільство, тим більш воно схильне до реалізації та сприйняття різного роду програм, в тому числі і програм що стосуються впровадження гендерної політики.

На всіх етапах розвитку людської цивілізації основою суспільства вважали: культуру, норми моралі та права, релігійні норми, що в свою чергу формували духовний рівень розвитку суспільства, тобто «духовність». Однак саме поняття «духовність» в різні часи тлумачилось по різному.

На думку грецьких філософів «духовність» розглядалась, як особливий характер поведінки людини, що не допускає приниження інших живих істот, знищення праць та об'єктів матеріального світу, що становлять культурну спадщину конкретного народу.

В сучасному світі «духовність» трактують, як рівень культури людини та суспільства в цілому, що залежить від суб'єктивної культури людини, релігійних, правових, морально-етичних норм та рівня розвитку економічної системи. «Духовність» – це взаємозв'язок свідомості та світогляду людини, що в першу чергу передбачає повагу до людської гідності.

Поняття «гендер» розглядають, як соціокультурний аспект, який відображає відмінності у ролях, поведінці, ментальних та емоційних характеристиках між чоловічим та жіночим. Гендер – розуміється, як організована модель соціальних відносин між жінками та чоловіками, як базовий вимір соціальної структури суспільства, який разом з іншими соціально-демографічними і культурними характеристиками організує соціальну систему та конструюється через певну систему соціалізації [6].

Але нажаль, можна зазначити, що не дивлячись на значні зусилля і досі переважна частина суспільства сприймає «гендер», як щось негативне та аморальне, таке що становить загрозу для існуючого морально-етичного ладу суспільства, іноді соціальне поняття «гендер» плутають з біологічним поняттям «стать».

Нажаль в свідомості більшості суспільства і до теперішнього часу існують гендерні стереотипи, які стосуються трьох основних напрямків взаємодії жінок та чоловіків: перші стосуються безпосередньо психологічних особливостей чоловіків та жінок, другі закріплюють професійні ролі, треті формують стандартизовані уявлення про зміст праці.

Поняття «гендер» та «духовність» взаємозв'язані тому, що «духовність» на пряму залежить від свідомості та світогляду людини та передбачає повагу до людської гідності. Рівень духовності суспільства залежить від світосприйняття більшості, що формує рівень (ступінь) розвитку суспільства.

Праці стосовно дослідження ступенів розвитку суспільства належать багатьом науковцям, серед яких: Лоуренс Кольберг, Пітер Янг, Уїлл МакВінні, С.В. Ковальов. В результаті узагальнення їх досліджень була сформована теорія про чотири (етапи) ступені розвитку суспільства [2].

Етап з якого починається розвиток – це Доконвенціональне (за теорією Лоуренса Кольберга) або Унітарне (згідно теорії Уїлла МакВінні) суспільство, яке формується в межах клерикального, авторитарного (тоталітарного) устрою або на основі поставторитарного режиму. Основною ціллю для даного суспільства є формування правил та принципів співіснування. Виховання в подібному суспільстві відбувається в рамках розповсюдженої релігії, або ідеологічних догматів установлених владою, виникнення думок та ідей, що суперечать основним догматам, не допускається [1].

«Доконвенціональне» суспільство апіорі негативно ставиться до впровадження будь яких нових віянь. Впровадження гендерної політики в умовах «Доконвенціонального» суспільства викликає масу проблем, суспільство неготове сприймати тенденції, які не вписуються в установлені релігією, або державною ідеологією правила та принципи, що сформовані на основі гендерних стереотипів.

Сформувавши основні правила та умови співіснування суспільство переходить на наступний рівень – «Сенсорне (Конвенціональне) суспільство». Пріоритетною ціллю якого є досягнення високого рівня матеріального благополуччя. Негативною стороною розвитку є зниження

цінності морально-етичних норм і встановлення принципу «вигідно – не вигідно». Дане суспільство спрямовує виховання на створення людини здатної пристосуватись до будь яких принципів. З одного боку, таке відношення має позитивний сенс – життєздатність (вітальність) досягає дуже високого рівня, з іншого – втрачаються основні морально-етичні якості, тобто знижується рівень духовності. Це підтверджують факти наведені О.С. Пономарьовим: перший, що до численних випадків: «коли американські студенти, чи навіть школярі, які фактично мають високий рівень матеріального добробуту, холоднокрівно розстрілюють своїх однокласників і педагогів, то можна впевнитися в тому, що не існує лінійної кореляції між рівнем добробуту людей і їхньою освіченістю, з одного боку, та загальною культурою і духовністю, з іншого». Другий стосується звернення Папи Римського Франциска з нагоди Різдва 2013 року, в якому він спеціально акцентує увагу на розповсюдженні законів конкуренції та виживання найбільш пристосованих та поширенні культури глобальної байдужості [7; 8, с.22].

Впровадження гендерної політики в умовах «Сенсорного» (Конвенціонального) суспільства буде успішним, якщо її реалізація призведе до наявності матеріальних вигод.

Третім етапом розвитку суспільства є «Соціальне (постконвенціональне) суспільство» Основною цінністю, представники такого суспільства вважають почуття та емоції, цінність законів та верховенство права. На даному етапі розвитку домінують духовні цінності, в першу чергу, повага людини до людини. Демократична родина, де враховуються і інтереси і потреби кожного її представника формує основу даного суспільства, а гуманізм закладений в основу всіх програм розвитку. Більшість країн Західної Європи, серед яких: Данія, Швеція, Норвегія являються представниками «Соціального суспільства». Достатньо високий рівень духовності в суспільстві створює благодіючу основу для впровадження програм, що направлені на встановлення та збереження рівноправ'я всіх членів суспільства

Наступним, але не заключним етапом є «Міфічне (надсоціальне) суспільство» Його унікальність полягає в тому, що основоположними принципом є правило «не існує добра або зла, є те, що потрібно буттю, або не потрібно».

Уїлл МакВінні зазначав, що унітарна, сенсорна, соціальна, міфічна реальність життя формують конкретну свідомість, і представники унітарної і соціальної, та сенсорної і міфічної знаходяться між собою в конфлікті, а

розвиток відбувається у вигляді спіралі і не може бути позитивним чи негативним [10, с.46]. Також кожний тип суспільства представлений тими ж чотирма категоріями, є представники унітарного, соціального, постсоціального, надсоціального типу свідомості.

В процесі розвитку суспільства і вчасності людини, нажаль, не завжди відбувається перехід на більш високий рівень розвитку, і в цьому випадку починає формуватись так званий «життєвий сценарій», який існує до тих пір, поки людина або суспільство не подолає хибні стереотипи та упередження, які обумовлюють життя.

Що стосується українського суспільства, то на сьогоднішній час воно знаходиться у стані розвитку тому виникають деякі проблеми з впровадженням гендерної політики, це підтверджується кількома аспектами. Перший з яких – популяризація кримінальної культури, що почалась ще з часів «Сталінських репресій», коли в суспільстві виникла підміна понять «засуджена людина» – це не тільки особа, що вчинила злочин, а й інтелігентна людина, що була засуджена за особисті політичні погляди, які були діаметрально протилежні офіційній ідеології СРСР.

Для Радянського Союзу духовність була пов'язана з релігією, а оскільки велась антирелігійна політика, то владі знадобилось багато часу та зусиль, щоб в суспільстві духовність замінити ідеологією, тому в період 30х - 50х років, це слово взагалі не використовували в офіційних документах. Як пише М.Д. Прищак, у своїх роботах, тільки у 1961 році у програмі КПРС вперше після довгої перерви вживають термін «духовна культура», «духовне багатство» особистості, і врешті ввести категорію «духовність», але в основі мався на увазі контекст «духовного виробництва» [9].

На думку професора кримінології, Інституту держави та права імені Корецького, Костенка Олександра Миколайовича, суспільство увійшло «кримінальне підпілля» ще наприкінці минулого століття і до теперішнього часу так з нього не вийшло [4]. «Кримінальна культура» і досі формує життєві принципи та погляди молоді, за даними МВС України з 2013 року зростає рівень підліткової злочинності та збільшується кількість неповнолітніх осіб, які скоїли злочини повторно.

Фактично, ціле покоління українців виховувала «вулиця». Втрата морально-культурних цінностей, популяризація насилля та кримінальної культури, що формувала життєві принципи за гаслом «людина людині вовк» маса соціальних проблем і вплив негативних факторів, успадкованих з часів СРСР створили суттєві проблеми для впровадження гендерної політики.

Так за останніми даними 50% українських громадян вважають, що в нашому суспільстві існує гендерна нерівність, при цьому 62% кажуть, про порушення саме прав жінок, а з насиллям в сім'ї стикається 75% українок, і подібна картина відбувається на тлі забезпечення рівноправності чоловіків та жінок [3].

Треба також зауважити, що так звана «кримінальна культура» формує негативне відношення до жінок та представників сексуальних меншин і не дозволяє в повній мірі подолати гендерні стереотипи в суспільстві.

Другим значним аспектом, що створює значні перепони для впровадження гендерної політики є незаконна міграція. На думку В.Г. Кравченко, Україна для підтримки численності населення, особливо його економічно активної частини, вимушена приймати мігрантів у великій кількості. Таким чином, Україна стає привабливою для трудової міграції, і якщо дослідити тенденцію розвитку міграційних процесів, то можна виявити тенденції щорічного збільшення трудових мігрантів, і нажаль значна частина з них перебуває на території нашої країни незаконно [5].

Ситуація, що складається, має негативний сенс, тому, що схильність до міграції серед населення країн, які знаходяться у стані безперервної кризи, значно вища, ніж населення стабільних країн. Духовний та культурний рівень осіб, що мігрують, в переважній більшості знаходиться не на високому рівні, також визначається дуже значна схильність серед даного контингенту до скоєння протиправних дій, обумовлена різницею між релігіями, культурами та традиціями, а на особистому плані бажанням мігруючої людини здобути кращі умови проживання та знаходженням психологічному становищі, при якому людина вважає, що втрачати їй вже нічого.

Значна частина мігрантів є представниками клерикальних країн, де поширені гендерні стереотипи, особливо, що стосуються особливого ставлення до соціальної ролі жінки.

Висновки. Проведене дослідження показало, що ступінь розвитку суспільства напряму залежить від культурних, морально-етичних норм та ціннісних критеріїв, що формують рівень духовності. Поняття «духовність» в цілому можна розглядати, як особливий стан свідомості людини, філософський підхід до звичайних життєвих речей, та вміння мислити глобально без впливу стереотипів. Чим вище рівень духовного розвитку суспільства, тим ефективніше відбувається реалізація різного роду програм, що направлені на створення та збереження рівних прав чоловіка та жінки, подолання гендерних та інших стереотипів, закріплення толерантного

ставлення до людей незалежно від їх сексуальної орієнтації та особистих поглядів.

Література

1. Актуальні питання освіти і науки : зб. наук. ст., матеріали міжнар. наук. – практ. конф., 10 – 11 листоп. 2015р. / Національна академія Національної гвардії України. – Х.: ХОГОКЗ, 2015. – С. 235-239.
2. Ковалев С.В. Нейротрансформинг. Основы самоконсультирования – М.: Профит Стайл, 2011. – 192 с.
3. Коломійчук О. Проблема гендерної дискримінації на підприємствах., [Електронний ресурс]. – Режим доступу: сайт.– Заголовок з екрану.
4. Костенко О.М. Юридична наука, освіта і правове виховання у механізмі забезпечення правопорядку (в контексті соціально-натуралістичної юриспруденції) // Держава і право у світлі сучасної юридичної науки. Збірник наукових праць на пошану академіка Ю. С. Шемшученка. К.: Юридична література, 2010. – С.388-400.
5. Кравченко В.Г. Тенденції трудової міграції в Україні / В.Г. Кравченко // Український науково-теоретичний часопис. – К.: Київський університет права, Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – 2012. – № 2 – С. 125-129.
6. Моршак О. С. Історико-соціальні та правові аспекти гендерної політики., [Електронний ресурс]. – Режим доступу: сайт.– Заголовок з екрану.–Мова укр.
7. Пономарьов О. С. Духовність педагога в системі філософії його професійної культури / Пономарьов О.С. // Сборники научных работ НТУ «ХПИ» : Проблемы та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти №30 – Вестник НТУ «ХПИ», 2012. – С. 137-147.
8. Пономарьов О. С. Духовність у системі філософії педагогічної культури / Пономарьов О. С. // Научные журналы НТУ «ХПИ» : Теория и практика управления социальными системами №2 – НТУ «ХПИ», 2014. – С. 18-26.
9. Прищак М. Д. Поняття духовності в педагогіці України радянського періоду (1930-1980 роки) [Текст] / М. Д. Прищак // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2009. – № 1. – С. 15-20.
10. Янг П. Метафоры и модели изменения. Постигаем искусство НЛП /П. Янг / Перевод с англ. Н. Будынина. – М.: Эксмо, 2003. – 430 с.